qalırıq bu meydanda.
Gözümdən, qulağımdan çəkilmir bu mənzərə.
"Əmi, çörək!" –
sözləri sanki
hopub hər yerə.
Qulağımda bu səsdir,
gözlərimdə
qıvrımsaç qızın gözlərindəki
şeytan gülüş və kədər.
Bir də neçə məktəbdə,
neçə-neçə sinifdə boş yerlər.
Bəzi adamlar buna
"tərbiyə işimizdə
çatışmazlıq, nöqsan";
bəziləri "keçmişin qalıqları" deyirlər.
Düşünürəm: qalıqlar!
Bu acı xırdalıqlar,
nə qədər qalacaqdır.
Qalıqların yuvası dağıldığı
haçaqdır!

1962

Yaddaş

ANA

Min-min ana içində,
anamı tanıyaram;
gözlərimi bağlasalar belə.
Tanıyıram
ayaq basdığı torpağın qoxusundan,
qəlbimə dolub, boşalan
onu itirmək qorxusundan.
Ana südü təmizdir.
Analar əzizdir.
Ancaq mən,
anamı
çox sevirəm hər kəsdən.
Əbəs deyil ki, vətənə ana deyirlər;
vətən də əzizdir
ana qədər.

1957

ANA, NAĞIL DÜNYASINA APAR MƏNİ

Ata olanda bildim
övlad nədir:
yaş deyil ki, yeri?
Yatanda, gözünə işıq düşmür ki?
Niyə soyuqdur əlləri?
Görəsən, gecələr üşümür ki?
Bu qayğı, bu nigaranlıq
ata olandan sonra
mənə tanış oldu.

Külək-külək,
isti-isti,
soyuq-soyuq,
yağış-yağış oldu.
Mən ana məhəbbətindən doymamışam, –
əgər doymaq mümkünsə.
Anam məhəbbətini yüz yerə böldü
vaxtını,
qayğısını,
gözünün işığını,
ürəyinin taqətini
bir insan gücündən
qat-qat çox olan işini
bölən kimi.
Yaddaşımın cığırına düşüb
gedirəm bu günlərdən dünənlərə.
Yəqin hər şey belə qəribə gəlir,
riqqətli gəlir
illərdən sonra,
yenidən doğma yurduna dönənlərə.

Sözlərini xatırlayıram, ana!
"Soyuqdur.
Qayıt pencəyini gey!"
Öz-özümə təəccüblə deyirdim:
Soyuq hanı?
O zaman bilmirdim,
şaxta, sazaq deyil,
nigaranlıq üşüdür anamı.
– Bəlkə bulud gəldi göyə, – deyirdin.
Bəlkə gec qayıtdın evə.
Bəlkə yağış yağdı,
su keçdi ayaqlarına.
Səhərdən günortaya
necə qalacaqsan məktəbdə
ac qarına!
Bir dayan, qulaq as!

Bütün bu suallara,
bu nigaranlığa
bir cavab verərdim:
– Heç nə olmaz!
Gecənin bir vaxtı
üzümdə bir nəfəs duyardım.
Sən idin əyilib,
nəfəsimi yoxlayan.
"Qızdırması yoxdur ki!"
Nə biləydim ki,
mən beşikdə yatanda,
yuxuda qovlayanda
qanadları əlvan kəpənəkləri,
gecəyarı
sən,
"Dağda darılar,
Sünbülü sarılar" deyə
mənə qurban verirdin
qoca qarıları.
Tez-tez könlümə laylan düşür,
könlümə nağılın düşür.
Elə düşür ki,
göynəyinə dözə bilmirəm.
İstəyirəm qaça-qaça
Qayıdam uşaqlıq günlərinə.
Bir-bir atam yollara
şöhrəti, adı, imtiyazı –
nəyim var;
kitab, dövlət, yazı.
Dənizə həsrət,
bürküdən tənq adam
paltarını soyunub
dalğaların qoynuna atılan kimi,
atılam çılın-çılpaq,
uzaq günlərin axınına.
Körpə quşlar özünü günəşə verən kimi
o günlərin xoşluğuna verəm qəlbimi.

Yaşım altmışa yaxın.
Qəlbimdə, beynimdə illərin yükü.
Oturmuşam otağımda.
Xəyalım illərin
uzaq-uzaqlığından qayıdıb;
yorğun-arğın.
Məni, düşmən qoşunu kimi
aralığa alıb
dilsiz divarları otağın.
Səsim çatmır, ünüm yetmir deyəm:
– Ana! Ana!
Bir cırtdan nağılı danışsana!
İlləri arxada qoydum,
yol direkləri kimi.
Bir zaman,
su altında kim çox qalar deyə
yoxlayırdım qəlbimi;
ağır-ağır əllini,
yeyin-yeyin yüzü sayınca.
İndi,
Nazik bullur vaz kimi
qorxa-qorxa gəzdirirəm onu.
Sakit ola bilmirəm
o, sakit olmayınca.
Səsim çatmır, ünüm yetmir deyəm:
– Ana! Ana!
Bir cırtdan nağılı danışsana!
Ayağına tikan necə batdı.
Görəsən, onun ayağı da,
Tikandan
Mənim ürəyim kimi ağrıyırdımı?
Nənəsi tikanı çıxardı
atdı təndirə!
Ürəyin ağrısını da
çıxarıb atmaq olarmı
tikan çıxaran kimi?

Əgər olarsa, ana!
And içirəm südünə
mən qayıtmaram üstünə
"ağrımı geri ver!" deyə.
Neyləyim,
səsim çatmır, ünüm yetmir deyəm:
– Ana! Ana!
Bir cırtdan nağılı danışsana!
Cırtdan necə gah o kola,
gah bu kola düşdü?
Cırtdan necə üşümüşdü?
Ayağında tikan
necə gəldi cırtdan?
Sonra çörəyi götürdü, qaçdı!
Eləmi?
Yoxsa illər silib yaddaşımdan
nağılını Cırtdanın.
Bəlkə bu çörək əhvalatı
aclıq illərindən qalıb
yadımda yadigar.
Axı ömrün nə qədər
cirə çörəkli,
səksəkə ürəkli
günləri var.
Bəlkə südə qığ doğrayan
motal papaqlı çoban,
o da mənim fantaziyamdan doğub.
Səsim çatmır, ünüm yetmir deyəm:
– Ana! Ana!
And içirəm südünə
mən, qayıtmaram çobanın üstünə.
Demərəm çörəyimi qaytar!
Nə qoyun verib, gəlin alaram,
nə gəlin verib, saz.
Nə nəğmə qoşar,
nə saz çalaram.

Apar məni
cırtdan nağılının dünyasına!
Nə xəstələnərəm,
nə qocalaram.
İndi nəvəmə danışıram:
Biri vardı, biri yoxdu!
O tez kəsir sözümü.
Niyə yoxdu, niyə? –
deyə-deyə.
Bir gün danışacaq o da
nəvəsinə
bu qocalmayan,
bu ölməyən,
Cırtdan nağılını.
Neyləyim!
Səsim çatmır, ünüm yetmir deyəm:
– Ana! Ana!
öyrətsənə mənə,
necə gedim
illərin axarı tərsinə!
Ayağına tikan batmış
Cirtdanın ölkəsinə.

İldə bir ay məzuniyyətim var.
Nə dincəlməyə,
nə əylənməyə
getmək istəyirəm,
nə yaylağa.
Bircə dəfə gedə bilsəydim
Cırtdan nağılına.
Bu mümkün deyilsə, ana!
Nağılı çağır gəlsin bizə;
alçaq eyvanlı
çiy kərpic divarlı,
yeddilik lampalı evimizə.
Mən də gəlim, sən də.
Sən otuz beş yaşında,

mən səkkiz.
Sən danış, mən qulaq asım
Cırtdan nağılına;
radiosuz,
nigaran xəbərli
Vyetnamsız,
raketsiz.

Dekabr-yanvar, 1966-1967

CIRTDAN NAĞILI

Biri vardı,
biri yoxdu,
bir Cırtdan vardı.
Günlər keçdi,
illər ötdü;
nə Cırtdan qocaldı,
nə nağıl qurtardı.
Dünya girdi
neçə yüz...
neçənci savaşına...
Cırtdan qocalmadı.

Alma düşdü Nyutonun başına;
Cırtdan qocalmadı.
Yerə qurşaq bağladı Magellan.
Yelkənli gəmi atom buzqıranı oldu –
qocaman.
Cırtdan qocalmadı.
Ulduzları düzdü yan-yana
Qaliley.
Kosmosa yol açdı
insan sürücülü polad ley.
Cırtdan qocalmadı.
1914-cü il

toplar torpağa bağırdı:
"Havaya qalx!"
Güllələr insana əmr etdi: "Əyil!"
Biri vardı, biri yoxdu,
bir Cırtdan vardı.
Günlər keçdi,
illər ötdü,
nə Cırtdan qocaldı,
nə nağıl qurtardı.

Torpağa ilkin ütü çəkdi
ingilis tankları.
Nikolayı taxtından saldılar;
sonra növbə gəldi müvəqqətiyə.
İnsanlığa yeni nəğmələr
oldu hədiyyə.
Başladı tarixin
"kim kimi" sınaqları.
Cırtdan qocalmadı.

Dünya rahatsızdır hələ.
Hələ xeyli yol var
dinclik adlı mənzilə.
Bu yolda qocaldıq neçəmiz.
Qurtuluş səsiylə dolu keçdi
gündüzümüz, gecəmiz.
Cırtdan qocalmadı.
Biri vardı, biri yoxdu,
bir Cırtdan vardı.
Günlər keçdi,
illər ötdü,
nə Cırtdan qocaldı,
nə nağıl qurtardı,
Belə, dostlar, belə!
Gülə-gülə!

1965-1970

Uşaq oyunları

KİMİN ƏLİ?

Bir oyundu məzəli:
bir kürəkdə neçə yumruq,
Qışqırardıq dörd yandan:
– Əl üstə kimin əli?
– Filankəsin?
– Tapmadı! Hay, tapmadı!
Qaldırın, vurun, yalandı!
Günlər keçdi...
İllər dolandı...
Düşünürəm indi:
təki yalanlar belə olaydı;
bundan ağ,
bundan iri yox.
Yalansız dolanaydı insanlar –
hamısı!
Neçədən biri yox.

YADIMA DÜŞDÜ

Qa... qa...
bura bir quş qondu.
Hanı o quş?
Bir yorğunluq var,
bir də
arxası bilinməzlik
bir yoxuş.